



Brain-be

Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks

# POLICY BRIEF

Policy Brief n°1-FAR-NL

## Tussen geheimhouding en informatiedeling. De onderhandeling van het beroepsgeheim en informatiedeling in de aanpak van gewelddadige radicalisering

*Dit onderzoek documenteert hoe professionals geheimhouding en informatie-uitwisseling begrijpen en onderhandelen in de strijd tegen gewelddadige radicalisering.*

### Voornaamste bevindingen

In het eerste deel van het onderzoek **plaatsen we het vraagstuk van het beroepsgeheim, informatiedeling en radicalisering in een bredere maatschappelijke context**. We observeren dat twee bredere maatschappelijke tendensen richting geven aan het beleid en publieke debat rond het beroepsgeheim en informatiedeling, met name de responsabilisering van het individu en de toenemende hang naar controle en veiligheid. Deze evoluties creëren een maatschappelijk klimaat waarin versoepelingen rond het beroepsgeheim ingang vinden, en samenwerkingsverbanden en informatiedeling aan waarde winnen. Sociale en maatschappelijke problemen worden ook gezien als een individuele verantwoordelijkheid en vaker gelinkt met de kwestie van veiligheid en preventie. In de strijd tegen gewelddadige radicalisering vertalen deze twee tendensen zich in een grotere individuele verantwoordelijkheid naar professionals om radicalisering vroegtijdig te detecteren en informatie te delen via onder meer de LIVC R. Sinds de jaren negentig worden stelselmatig uitzonderingen op het beroepsgeheim ingebouwd en de voorwaarden daarrond versoepeld. De Dutroux-affaire, de debatten rond het seksueel misbruik in de Katholieke Kerk en de strijd tegen terrorisme en gewelddadige radicalisering gaven daar telkens een impuls toe. Al zijn deze versoepelingen niet onbetwist. Dit zien we ook terugkeren in het publieke debat over het beroepsgeheim en informatiedeling in de strijd rond gewelddadige radicalisering wordt gekenmerkt door een sterke tegenstelling tussen voor- en tegenstanders. Actoren vertrekken vanuit verschillende maatschappelijke visies om naar deze problematiek te kijken. Het toenmalige klimaat van urgentie, paniek en angst dat in de eerste fase ontstond (2012-2016) is een belangrijke verklaaringskader om dit debat te begrijpen.

#### BRAIN-be

Het onderzoek "Folks, Authorities and Radicalism: between polarization and social construction" (FAR) wordt gefinancierd in het kader van het BRAIN-be programma van het Federaal Wetenschapsbeleid (BELSPO).

BRAIN-Be is een meerjarig onderzoeksprogramma dat in 2012 door BELSPO is gestart. Het versterkt de wetenschappelijke basis voor de beleidsontwikkeling, de strategie en het potentieel van de Federale Wetenschappelijke Instellingen (FWI's).

BRAIN-be ondersteunt single-, partner- of netwerkprojecten van 2 of 4 jaar. De projectselectie is gebaseerd op wetenschappelijke excellentie en het bereiken van nationale of internationale onderzoeksprioriteiten, evenals op federale beleidsbehoeften.

BRAIN-be bestrijkt een breed spectrum van thematisch onderzoek, variërend van biowetenschappen tot cultureel erfgoedbeheer tot een aantal maatschappelijke uitdagingen.

Een tweede deel van het onderzoek documenteert **de kijk naar en omgang met geheimhouding, informatie-uitwisseling en radicalisering door jeugd-, jeugdwelzijns- en preventiewerkers**. Een belangrijke bevinding uit onze bevraging is dat de principes van geheimhouding niet op een éénduidige manier vorm krijgen, omdat die sector-, organisatie- en functie gebonden zijn. Het onderscheid tussen het beroepsgeheim en de discretieplicht, dat vanuit een juridisch oogpunt erg verschillend is, leeft niet op dezelfde strikte wijze. Vertrouwelijkheid wordt gezien als cruciale voorwaarde om vertrouwen op te bouwen en de toegang en het gebruik van sociale en grondrechten te waarborgen. Informatiedeling bij een verontrustende situatie is daarom eerder een uitzondering.

Het FAR-project werd gecoördineerd door het Centre d'Étude de la Vie Politique (CEVIPOL) van de Université Libre de Bruxelles (ULB), en gezamenlijk uitgevoerd door het Interculturalism, Migration and Minorities Research Centre (IMMRC) van de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) en de Operationele Directie Criminologie van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC)

Wanneer het gebeurt, gaat dit altijd gepaard met de nodige professionele overwegingen. Het genereert daarbij ook een reeks dilemma's en onzekerheden en gebeurt zelden lichtvoetig. Sommige organisaties geven ook aan dat ze occasioneel onder druk staan om informatie te delen door vragen van politie, justitie of het lokaal bestuur, of door andere praktijkwerkers, onderwijzers of hulpverleners. Ten slotte blijkt uit de gesprekken dat een goede omkadering en intern stappensysteem zijn essentieel in de ondersteuning van praktijkwerkers bij de omgang van vertrouwelijkheid en informatiedeling. Professionals nemen zo'n beslissen vaak in overleg met een team of de coördinator.

Een derde deel van het onderzoek documenteert de **kijk naar en omgang met geheimhouding en informatie-uitwisseling van politionele, sociale en preventieactoren in het kader van de LIVC R**. Uit onze bevraging blijkt dat actoren overwegend het artikel 458ter Sw. of het gedeeld beroepsgeheim gebruiken om informatiedeling op de LIVC R te verantwoorden. Wel zien we dat er geen eenduidige kijk bestaat over het wettelijk kader en de posities erg variëren tussen de politie, preventiemedewerkers en sociale actoren. Verder blijkt het vertrouwen doorslaggevend te zijn bij informatiedeling: pas als er vertrouwen is, wordt er informatie gedeeld. Het wettelijk kader en samenwerkingsprotocollen volstaan dus niet. Hoewel de bevroegde actoren verklaren dat er een zekere tot goede mate van vertrouwen is in de samenwerking in het kader van de LIVC R neemt dit echter niet weg dat er een zekere terughoudendheid ten aanzien van elkaar wordt ervaren om informatie te delen. Deontologische overwegingen spelen hierbij een doorslaggevende rol. Het is voornamelijk de politie, en in mindere mate preventiemedewerkers, die casussen aanbrengen op een LIVC R. De manier waarop een LIVC R georganiseerd heeft ook een grote invloed op deontologische overwegingen, vertrouwen en informatiedeling. Het gaat dan over (1) de samenstelling en grootte van de tafel; (2) de manier waarop de tafel is opgedeeld volgens een veiligheids- of een hulpverleningslogica; (3) en de betrokkenheid en rol van de burgemeester.

## Conclusie en aanbevelingen

Op basis van onze bevindingen formuleren we elf aanbevelingen (voor een volledig overzicht zie het rapport). Een eerste algemene aanbeveling betreft de noodzaak om regels rond informatiedeling en het beroepsgeheim verder te versoepelen. We stellen ons vragen bij de opportuniteit hiervan en bevelen **onderzoek naar de effecten van die versoepelingen en een politiek debat daarrond** aan. De andere tien aanbevelingen groeperen we per type actor: de jeugd-, jeugdwelzijns- en preventiewerkers en de professionals die deelnemen aan een LIVC R.

Onze gesprekken met **jeugd-, jeugdwelzijns- en preventiewerkers** leiden tot de volgende drie aanbevelingen:

- **Organiseer als beleid en sector een monitoringsysteem** dat toezicht kan uitoefenen op de manier waarop informatiedeling gebeurt en waar mogelijke druk daarrond gerapporteerd kan worden.
- Zorg voor voldoende aandacht en maak middelen vrij als overheid en sector opdat op organisatie- en sectorniveau **intervisies en vormingen georganiseerd kunnen worden rond de omgang met informatiedeling en geheimhouding**. Vormingen kunnen nuttig zijn, maar dagelijkse concrete ondersteuning blijkt pertinentier omwille van de vele grijze zones waarmee praktijkwerkers worden geconfronteerd.

- **Ontwikkel op sectorniveau en organisatieniveau een stappensysteem en/of besluitvormingsproces in de omgang met informatie-uitwisseling**, zonder dat dit een extra administratieve werklast wordt. Dit ondersteunt niet alleen professionals maar stelt ook de nodige discretie voorop bij zowel verontrustingen als vragen van externen. Zorg dat er vanuit het beleid voldoende ondersteuning en aandacht hierrond bestaat.

Op basis van onze gesprekken met **professionals die deelnemen aan een LIVC R** formuleren we deze zes aanbevelingen:

- **Vermijd in de praktijk en op elk beleidsniveau het gebruik van de term gedeeld beroepsgeheim** als terminologie binnen de LIVC R. Dit werpt niet alleen verwarring op, maar kan ook terughoudendheid ten aanzien van actoren creëren.
- Zorg voor **voldoende organisatieruimte voor preventiemedewerkers**. Preventiewerkers vervullen immers een belangrijke brugfunctie in de LIVC R tussen de deelnemende actoren. Het is daarom cruciaal dat ze voldoende ruimte en ondersteuning krijgen om op een behoedzame en discrete manier met informatiedeling om te kunnen gaan.
- Zorg als beleid dat er een onafhankelijk en structureel toezicht georganiseerd wordt dat erop toeziet dat deelnemende actoren, zeker diegenen in dienst van een lokaal bestuur, niet onder druk gezet worden of verplicht worden om informatie te delen. Ook de organisatie van een meldpunt op beleids- of sectoraal niveau is aangewezen.
- Het is cruciaal dat rond deze informatiedoorstroming transparantie wordt voorzien. **Voorzie op LIVC R-niveau een protocol** waarin de mogelijke scenario's beschreven staan. Visualisering helpt hierbij. Voorzie ook dat een onafhankelijk en structureel toezicht inzicht krijgt in de informatiestromen die op lokaal LIVC R-niveau door deelnemende actoren gebeuren.
- Er zijn weinig ruimten, buiten specifiek voor bepaalde preventiemedewerkers en information officers, waar actoren kunnen uitwisselen over hun vragen, bezorgdheden of goede praktijken. Op beleids- of sectorniveau zouden **platformen gecreëerd kunnen worden, waar actoren terecht kunnen met hun vragen en bezorgdheden rond informatiedeling en van elkaar kunnen leren**.
- Neem als regionale, gewestelijke en federale overheid een sensibiliserende rol op over de toepassing van deontologische codes, draaiboeken of samenwerkingsprotocollen alsook interne evaluaties. **Verzamel hierrond bestaande goede praktijken**. Benadruk daarin het belang van de uitklaring van taken en verwachtingen en het respect van deontologische limieten van alle betrokken actoren.

Ten slotte lijkt het ons belangrijk om als beleid **de opportuniteit van de inrichting van een LIVC R na te gaan**. De organisatie ervan is immers niet altijd opportuun en is soms een extra werklast boven op het bestaande takenpakket. De oprichting van de LIVC R was contextgebonden met de vertrekkers naar het Syriëconflict, waardoor het belangrijk is de huidige kosten en baten te wegen van de efficiëntie, noodzaak, pertinentie en werkdruk van de LIVC R. Sommige problematieken kunnen immers opgevolgd worden zonder de inrichting van een LIVC R.

## Gegevens

Lore Janssens & Nadia Fadil

Departement of Sociale en Culturele Antropologie, Faculteit Sociale Wetenschappen, KU Leuven

e-mail: [lore.janssens@kuleuven.be](mailto:lore.janssens@kuleuven.be) & [nadia.fadil@kuleuven.be](mailto:nadia.fadil@kuleuven.be)

Website: <https://soc.kuleuven.be/anthropology/research/deradicalization-policies>